

SÚČASNÝ STAV HISTORICKEJ VEDY VO VEĽKEJ BRITÁNII

V čase, keď potešiteľne stúpa záujem zahraničných historikov o to, čo sa v poslednom desaťročí urobilo u nás na poli vyučovania dejepisu a historického bádania, má svoje oprávnenie aj prehľadný článok, ktorý by oboznámil našich historikov so súčasným stavom, kladmi, nedostatkami a úlohami historickej vedy v zahraničí.

Jednotlivec, pravda, nestačí na to, aby v zhustenej forme podal zodpovedný náčrt, ktorý by bol reálnym obrazom historickej vedy vo Veľkej Británii. Tým skôr, že napriek všetkému úsiliu sa doteraz nepodarilo presadiť, aby do Československa pravidelne dochádzali hlavné odborné časopisy a aspoň najvýznamnejšie vydané práce. Spojenie, ktoré si jednotlivci vybuodovali z obidvoch strán, neumožňuje zatiaľ viac ako výmenu skutočne zásadne dôležitých prác. Najskôr priniesli ovocie návštevy britských historikov Christophera Hilla a Rodneya Hiltona, ktorých niektoré práce vyšli aj u nás. Roku 1956 prišiel do Československa na pozvanie Československej akadémie vied profesor londýnskej univerzity Reginald R. Betts, ktorý sa medziiným zúčastnil osláv anglického husitu Petra Payna v pražskom Karolíne a na pozvanie príslušných britských vysokých škôl prednášal v Londýne a Birminghame pisateľ týchto riadkov, ktorý mal možnosť zísť sa s historikmi univerzít v Cambridge a Oxforde. Možno dúfať, že tieto prvé kroky povedú roku 1957 k naviazaniu užšej a plodnejšej spolupráce, najmä v prospech historickej vedy na Slovensku.

V tejto situácii nemalo by preto zmysel podať v podstate odvodený bibliografický výpočet významných prác britských historikov z posledných rokov. Úloha tohto článku je podstatne skromnejšia; má informovať o základných problémoch vyučovania dejepisu (I. kapitola), najmä na britských vysokých školách a (II. kapitola) podať aspoň náčrt hlavných úloh historického bádania vždy z nášho, československého hľadiska.

†

Proti povojnovému obdobiu sa zmenil obraz historických fakúlt či oddelení britských vysokých škôl veľmi značne. Zmizli davy študentov, znížil

sa ich priemerný vek (dnes prichádzajú na univerzitu vo veku 17—18 rokov, teda ako u nás, pričom sa, pravda, prijímajú prednostne poslucháči s vykonanou vojenskou službou, teda o dva roky starší), značne sa zmenilo ich sociálne zloženie. Zmizli bývalí vojaci, zmizla aj značná časť štipendií, teda na univerzitách zasa študuje predovšetkým mládež, pochádzajúca zo zámožných kruhov alebo z radov inteligencie. Opätovne počuť sťažnosti, že teraz je na univerzitách menej študentov s vyhranenými záujmami a že väčšina študentov sa na vysokú školu pozerá ako na nevyhnutnú prípravnú školu pre zárobkovú činnosť. Všetky tieto javy jasne vidieť najmä na starých univerzitách (Oxford a Cambridge, teda „typu Oxbridge“), takže oxfordská škola histórie alebo cambridgeský historický tripos (odborné, ale nie správne jednotky — tými sú kolégiá) sa k svojmu neprospechu vrátili späť do povojnových pomerov. Trocha odlišné sú pomery na moderných univerzitách (nazývajú ich univerzitami „redbrick“ (tehlového) typu podľa stavebného materiálu budov). Nedostatkom týchto univerzít je skutočnosť, že s výnimkou Londýna málo študentov týchto vysokých škôl študuje ďalej ako k dosiahnutiu tzv. prvého stupňa hodnosti (First Degree in Arts), ktorý možno dosiahnuť po zložení predbežných (Intermediate) a bakalárskych (B. A., B. A. Honours) skúšok pravidelne po troch rokoch. Študujú obyčajne dejiny a jeden či dva vedľajšie predmety, učiteľské skúšky sa skladajú po ročnom štúdiu na Pedagogickom ústave, ktorý býva súčasťou univerzity (Institute of Education). V Oxforde a Cambridgi dosahujú absolventi ďalšie hodnosti (magistériá, M. A.) automaticky, v Londýne pri absolvovaní tzv. bádateľských kurzov (Research Courses), ktoré pre nich poriada londýnsky Ústav pre historické bádanie (Institute of Historical Research). Londýnsky ústav má teda výnimočné postavenie a ním prechádza väčšina kandidátov na hodnosť doktora filozofie (Ph. D.) alebo literatúry (D. Lit.), čo je najvyššia dosiahnuteľná akademická hodnosť. Väčšou poctou je potom už len zvolenie za člena Kráľovskej historickej spoločnosti (Royal Historical Society, R. H. S.).

Absolútna väčšina anglických historikov absolvuje teda bežný kurz na svojej univerzite. Pre predbežnú skúšku je predpísaná znalosť gréckych dejín a či už rímskych alebo Starého východu; európskych dejín stredovekých a novovekých; niektorého úseku dejín Orientu. Na bakalárske skúšky (B. A. Hons.) je predpísaná skúška zo špecializácie (staroveké a stredoveké dejiny, stredoveké a novoveké dejiny, dejiny juhovýchodnej Ázie, dejiny stredného Východu, ďalekého Východu alebo stredoveké a novoveké dejiny s osobitným zreteľom na východnú Európu). Dejiny strednej a východnej Európy sa objavujú pri tejto špecializácii, prípadne v predpísaných voliteľných a špeciálnych predmetoch. Pri uvedenej, nás zaujímajúcej špecializácii skúšajú kandidáta z dejín východnej Európy rokov 400—1500, Ruska od 1500 do súčasnosti a z dejín habsburskej monarchie od 1500—1918. Ďalej treba poznať stredoveké a novoveké dejiny, dejiny politickej ideológie a dva cudzie jazyky. Ako voliteľný predmet možno si napríklad vybrať cirkevné dejiny strednej Európy od 1346—1648

alebo hospodárske dejiny Ruska; ako osobitný predmet prípadne dobu Petra I.

Štúdium na dosiahnutie hodnosti magistra alebo doktorskej hodnosti je pravidelne dvojročné a končí sa schválením písomnej práce a zložením ústnej skúšky, týkajúcej sa predovšetkým tematiky práce. Predpokladá sa, že doktorská dizertácia je súca na vytlačenie a že kandidát pozná paleografiu, historiografiu, heuristiku a dve cudzie reči. Zatiaľ čo londýnsky Ústav histórie (School of History) nie je iné ako súbor učiteľov histórie na všetkých kolégiách londýnskej univerzity, je Ústav pre historické bádanie organizovaný celkom pevne. Medzi učiteľmi v Londýne má pre nás význam profesor Reginald R. Betts, ktorého zásluhou sa dejiny strednej Európy dostali vôbec medzi skúšané predmety a ktorý sa venuje najmä štúdiu českého husitstva, ďalej profesor S. T. Bindoff, odborník na vzťahy Anglicka k Európe v 16. stor., dekan filozofickej fakulty na Queen Mary College v robotníckom východnom Londýne, Austráľčan Sir Keith Hancock, jeden z mála historikov, ktorí sa zaoberajú metodológiou historickej vedy, profesorka J. M. Hussey, vedúca odborníčka v byzantológii, profesor J. E. Neale a i. Dejiny ČSR a východnej Európy študuje okrem prof. Bettsa profesor G. H. N. Seton-Watson, syn zomrelého prvého profesora slovanských dejín, dr. Doreen Warriner, ktorá študuje agrárne dejiny strednej a východnej Európy, z marxistických historikov dr. E. J. Hobsbawm (z Birkbeck College, iného kolégia, ktoré má dosť blízko k robotníctvu), R. Manning a i. Na čele ústavu stojí prof. G. Edwards, tajomníkom ústavu je vedúci bibliograf britského dejepisectva A. Taylor Milne. Ústav vydáva svoj bulletin a má vzornú knižnicu (Institute of Historical Research, Senate House, London W. C. 1).

Zostáva ešte otázka, kde sa sústreďuje záujem o naše národné dejiny a ich štúdium. Treba otvorene povedať, že pokrokoví historici zdôrazňujú, že všeobecné, európske a iné dejiny nie sú úplné bez dejín strednej a východnej Európy, ale že znalosti o iných oblastiach, ako napr. ruských dejín Sovietskeho sväzu, sú doteraz nedostatočné. Takzvané ústavy slovanských štúdií sledujú dnes predovšetkým úlohy čiste prakticistické, to znamená, že sa zameriavajú predovšetkým na jazykové štúdium. Štúdium československých dejín je pre anglického študenta väčšie kuriózum ako dejiny Malajska, strednej Afriky alebo západného Iránu. Preto sa československé dejiny prednášajú iba tam, kde sa ich podarilo umiestniť v programe európskych alebo všeobecných dejín.

To znamená, že vo Veľkej Británii sa dnes prednášajú vlastne iba v Londýne na Škole slovanských štúdií (School of Slavonic and East European studies), kde pôsobia okrem lingvistu dr. S. E. Manna prof. Betts a dr. Warrinerová. V Cambridgi vznikla v posledných rokoch pekná slovanská knižnica, založená jazykovedcom a literárnym historikom dr. H. Autym, študujúcim naše národné obrodenie, v Oxforde je slovanské oddelenie v Taylorovom jazykovednom ústave, ale prednáša tu dr. Obolensky iba stredoveké a prof. Konovalov novoveké dejiny východnej Európy.

Vyučovaniu dejepisu venujú v posledných rokoch značnú pozornosť (porovnaj dve brožúrky, vydané organizáciou UNESCO: C. P. Hill, *Suggestions on the Teaching of History* a J. A. Lauwerys, *History Text-Book and International Understanding*, 1954) problematike historického bádania naproti tomu venujú oveľa menej pozornosti. Bádateľská činnosť sa neusmerňuje a dá sa sledovať v podstate iba podľa publikácií a zpráw v časopisoch. Najprehľadnejšie sú po tejto stránke výročné výberové bibliografické prehľady, vydávané hlavnou historickou organizáciou *Historical Association* (predseda prof. H. Butterfield z Cambridge). Redaktorom týchto prehľadov je prof. R. R. Betts a posledný vyšiel predvlami (*Annual Bulletin of Historical Literature*, č. 40, London 1955, strán 56). Zhrnuje literatúru vydanú roku 1954. *Historical Association* vydáva aj časopis *History* (redaktor prof. R. G. Treharne, Philip, London E. C. 4), ktorý vychádza v posledných rokoch nepravidelne. Úradným časopisom britských historikov je *English Historical Review*, ktorého redaktorom je bývalý edinburghský profesor R. Pares. Pares, odborník pre problematiku koloniálnych dejín a obchodu, je syn prof. B. Paresa, viacdessaťročného priateľa Sovietskeho svazu a spolupracovníka londýnskej školy slovanských štúdií. Pares je aj spolupracovníkom časopisu skupiny pokrokových historikov, ktorá od roku 1952 vydáva dva razy do roka časopis *Past and Present*. Posledným význačným časopisom je *The Economic History Review*, vydávaná Spoločnosťou pre hospodárske dejiny (*Economic History Society*, rediguje prof. M. M. Postan a H. J. Habakkuk). Vlastné časopisy má aj väčšina anglických univerzít (napr. v Birminghame, kde pôsobí prof. J. A. Hawgood a dr. H. H. Hilton, ktorí sa obidvaja zaujímajú aj o naše dejiny).

Aj pre našu metodiku historickej vedy sú poučné niektoré úseky historického bádania. Úzko je napríklad spojená s praxou činnosť vynikajúceho odborníka pre využitie leteckej fotografie pre agrárne dejiny dr. St. Josepha z univerzity v Cambridge. Agrárnym dejinám je venovaný osobitný časopis, v ktorého redakcii je predovšetkým prof. Hoskins a historička z univerzity v Leicester, Joan Thirsk. Aj v Škótsku sa dejinám poľnohospodárskej výroby venuje veľká pozornosť, ako to ukazujú štúdie aberdeenského Henryho Hamiltona, autora veľmi inštruktívnej knihy o dejinách hospodársko-sociálneho pozadia britských dejín (*History of the Homeland*, 1. vydanie roku 1947).

Spojenie s praxou nie je teda v Anglicku neznáme. Tak ako u nás, je aj tu toto spojenie voľnejšie ako v prírodných vedách a ako u nás aj vo Veľkej Británii sú pre historické bádanie k dispozícii podstatne menšie čiastky ako v prírodných vedách, ktorým sa t. č. venuje v rámci trojročného plánu úctyhodná čiastka 1 milardy libier ročne. Aj tak je problematika historického bádania veľmi rozmanitá.

Z bohatej problematiky ťažko niečo vyzdvihovať. Nestor anglických

historikov G. M. Trevelyan z Cambridge už nepíše, prof. A. J. Toynbee, doteraz riaditeľ Ústavu pre zahraničné vzťahy, už neprednáša a po dokončení desaťzväzkovej práce o štúdiu dejín (*A Study of History*, zv. VII—X, Oxford University Press 1954), ktorú na začiatku tridsiatych rokov začal písať ako racionálnu štúdiu o dejinách a ktorú zakončil podľa vlastných slov „prechodom od histórie k teológii“, odišiel do južnej Ameriky. Iba literárnu cenu má prvý zväzok *Dejín anglicky hovoriacich národov* (*History of the English Speaking Peoples*, zv. I, London Cassell 1955), siahajúci do polovice 15. stor., ktorých autorom je Sir Winston Churchill. Do istej miery reprezentatívnym dielom súčasného anglického dejepiscťva je zborník venovaný inému staršiemu historikovi, ostatne poľského pôvodu, Sir L. Namierovi, ktorý redigoval R. Pares a oxfordský historik britskej diplomacie 19. stor. A. J. P. Taylor. Ucelenejší je zväzok, do ktorého vložil svoje štúdie profesor liverpoolskej univerzity a spolupracovník časopisu *Past & Present* G. Barraclough (*History in a Changing World*, Oxford 1955). Barraclough napísal cenný úvod do štúdia dejín stredovekého Nemecka a v novovydaných esejoch sa usiluje o očistenie histórie od iracionálnych prežitkov, o dejiny skutočne všeobecné a proti klamným koncepciám „európskej ideológie“. Jeho výklad nie je marxistický a jeho obľuba „porovnávacích dejín“ ho niekedy vedie k posudkom, ktoré sú málo konkrétne, jeho boj za rozumový výklad dejín ho však často privádza k záverom, s ktorými možno celkom súhlasiť.

Inak ostávajú v obľube Trevelyanove *Sociálne dejiny Anglicka* a jeho štandardná príručka anglických dejín, ktorú však treba vždy dopĺňovať údajmi zo štrnásťzväzkovej *Oxford History of England*, redigovanej Sirom G. N. Clarkom, ktorá sa teraz blíži k dokončeniu. Naproti tomu štandardná bibliografia, pokračovanie knihy Ch. Grossa, *The Sources and Literature of English History from the Earliest Times to about 1485* (2. vydanie z roku 1915), *Bibliography of British History* dosiahli zatiaľ v troch zväzkoch iba rok 1789. Ani prehľadné Mortonove dejiny, *People's History of England*, naposledy vydané za spolupráce členov Historického skupiny roku 1948, neboli doteraz ničím lepším nahradené. Istým príspevkom k marxistickému spracovaniu britských dejín je teda iba zborník *Democracy and the Labour Movement*, vydaný roku 1955 v nakladateľstve Lawrence & Wishart.

Anglicko ostáva naďalej klasickou krajinou štúdia feudálnej spoločnosti. Po tejto stránke má význam VIII. zväzok zbierky *Štúdií k stredovekým dejinám*, redigovanej G. Barracloughom, *Studies in the Agrarian History of England in the Thirteenth Century*, čo nie je nič iné ako práca akademika E. A. Kosminského, vydaná roku 1947, preložená bývalou poslucháčkou Karlovej univerzity E. Kirschovou a vydaná vzorne R. H. Hiltonom. R. H. Hilton práve dopísal aj knihu o Anglicku Robina Hooda, ktorej autorizované vydanie chystá nakladateľstvo Naše vojsko. Pomerne značnú pozornosť venujú britskí historici dejinám feudálnych stavovských monarchií, ľudových kacírskych hnutí v stredoveku (v tom aj husitstva, naj-

mä R. R. Betts), dejinám Byzantska (Stephen Runciman dokončil rozsiahle dejiny krížových výprav) a kríze feudálno-katolíckej Európy (oxfordský E. G. Jacob a i.).

Ďalším obdobím, ktoré upútava pozornosť súčasnej historiografie, je alžbetínske Anglicko 16. stor. a revolučné Anglicko v 17. stor. Veľký záujem vyvolala v posledných rokoch diskusia o problematike počiatku kapitalizmu v Anglicku, štruktúry alžbetínskeho Anglicka a osudoch anglickej džentry, ktorej sa zúčastnil prof. R. H. Trawney, z mladších historikov L. Stone a Trevor Roper. Súhrn názorov a doterajšieho bádania o alžbetínskom Anglicku obsahujú dve knihy oxfordského A. L. Rowsea (posledná sa volá *The Expansion of Elizabethan England* a vyšla roku 1955). Najvýznamnejšia práca z tohto obdobia je nesporne kniha Christophera Hilla o hospodárskej politike anglikánskej cirkvi o jej podieli na revolúcii rokov 1640—1660, *Economic Problems of the Church*, ktorá je najdôležitejšou knihou marxistickej historiografie v posledných rokoch (vyšla v nakladateľstve Oxford University Press, 1956). Istý význam aj pre naše dejiny majú práce D. H. Willsona a C. V. Wedgwoodovej, venované počiatkom anglickej revolúcie 17. stor. (C. V. Wedgwood, *The King's Peace, 1637—1641*, London 1955).

Počiatkom kapitalistickej výroby v anglickom poľnohospodárstve venuje pozornosť oxfordský W. G. Hoskins, problematike tzv. priemyselovej revolúcie a vzťahu medzi výrobou a obchodom v 18. stor. sa venoval predovšetkým londýnsky profesor Th. S. Ashton. Použiteľnou príručkou, písanou z hľadiska anglického (tradícií radikalizmu), je doteraz práca, ktorú napísali G. D. H. Cole a R. Postgate, *The Common People 1746—1946* (prepracované vydanie 1946 a ďalšie). G. D. H. Cole je autorom rozsiahlych dejín anglického robotníckeho hnutia a I. internacionály. Škoda, že nakladateľstvo Lawrence & Wishart prestalo vydávať zbierku *History in the Making*, redigovanú Donou Torrovou, v ktorej vyšli tri zväzky dokumentov k dejinám robotníckeho hnutia v 19. stor., pripravené marxistickými historikmi (Max Morris pripravil zväzok *From Cobbett to the Chartists 1815—1848*; J. B. Jefferys *Labour's Formative Years, 1849—1879*; E. J. Hobsbawm *Labour's Turning Point, 1880—1900*). Dona Torr, priekopníčka štúdia dejín anglického robotníckeho hnutia, vydala prvý zväzok práce o živote a diele Toma Manna.

Závažnou otázkou je úloha, akú v historickej vede a historických inštitúciách hrajú marxistickí a pokrokoví historici. Ich význam je vo Veľkej Británii menší ako vo Francúzsku, kde je ich vplyv na univerzitách (J. Bruhat a i.), v archívoch a v časopisoch veľmi významný. V Anglicku pôsobí ďalej *Historická skupina*, združujúca od konca tridsiatych rokov historikov-marxistov. Podobne ako vo Francúzsku ani tu nemajú samostatný historický časopis (okrem *Communist Quarterly* a *Communist Review*), uverejňujú však vo všetkých menovaných časopisoch.

Už po štyri roky (od februára 1952) vychádza v Londýne dvakrát do roka časopis *Past & Present* (Minulosť a prítomnosť) s podtitulom časopis

pis pre vedeckú históriu ako svojpomocne vydávaný orgán skupiny marxistických a pokrokových historikov, ktorí sú členmi redakčnej rady. Sú to prof. R. R. Betts, aj u nás známy archeológ V. G. Childe, hospodársky historik M. H. Dobb, ďalej obidvaja už spomenutí marxistickí historici, ktorých práce vyšli aj v češtine, Christopher Hill a Rodney H. Hilton a konečne profesor pre staroveké dejiny v Cambridge A. H. M. Jones. Títo spolu s redaktorom J. Morrisom a kruhom zahraničných spolupracovníkov (sú medzi nimi historici z Francúzska, Talianska, USA, Austrálie, Indie a Japonska, medzi nimi prof. G. Lefévre, M. Savelle, R. M. Crawford, od nás J. V. Polišínský) vydávajú časopis, ktorého úlohou je bojovať proti nevedeckému výkladu dejín, pre vedeckú a rozumovú historiografiu, ktorá nezatvára oči pred páliivými otázkami súčasnosti. Deväť čísiel, ktoré doteraz vyšli, s uznaním recenzovala sovietska tlač (V. F. Semenov, *Žurnal anglijskych progresivnych istorikov*, *Voprosy istorii* 1955, 9, 121—125), u nás zatiaľ recenzovali iba niektoré články.

Celkove možno konštatovať, že úlohy, ktoré si vydavatelia v prvom zväzku časopisu uložili, plnia podľa možnosti. Ťažiskom ich záujmu sú problémy dostatočne všeobecnej platnosti, aby zaujímali aj čitateľov, ktorí nie sú špecialisti. Autori sa nezokupujú iba z radov spolupracovníkov redakcie — okrem prác anglických historikov vyšli v ňom aj práce popredných zahraničných historikov. Zo sovietskych historikov to bol E. A. Kosminskij (*Feudal Rent in England XI—XV Cent.*, zv. 7/1955, 12—36) a B. F. Poršnev (tu ide o prelaťč úvodnej kapitoly z práce o ľudových povstaniach vo Francúzsku pred Frondou, zv. 8/1955, 15—27), ale okrem toho uverejnil tu svoju prácu Argentínec R. Mondolfo (*The Greek Attitude to Manual Labour*, zv. 6/1954, 1—5), Francúzi Cl. Cahen (*An Introduction to the First Crusade*, zv. 6/1954, 6—29) a A. Soboul (*Robespierre and the Popular Movement of 1793—1794*, zv. 5/1954, 54—70), Američan R. S. Lopez (*The Evolution of the Land Transport in the Middle Ages*, zv. 9/1956, 17—29) a i. Z anglických dejín priniesol časopis rad cenných prác k dejinám anglickej revolúcie v 17. stor., k dejinám anglického radikalizmu a počiatkom robotníckeho hnutia. Cenné boli aj príspevky k osudu neskororenesančného Talianska, Francúzska v 17. stor. a v čase Francúzskej revolúcie 18. stor. Celkove možno povedať, že slabinou je doteraz slabé zastúpenie problematiky dejín nových a najnovších čias, ako aj pomerne slabé zastúpenie článkov venovaných dejinám východnej a strednej Európy. K problematike ruských dejín nevyšla zatiaľ žiadna závažná práca a článok R. F. Leslieho o vzťahoch základne a nadstavby v kongresovom Poľsku (*Politics and Economics in Congress Poland, 1814—1864*, zv. 8/1955, 43—63), opierajúci sa o autorovu knihu na túto tému, je zatiaľ iba bielou vranou. České dejiny sú lepšie zastúpené. Čiastočne sa ich dotýka článok E. Hobsbawma o všeobecnej kríze v 17. stor. (*The General Crisis of the 17th Century*, zv. 5/1954, 33—53, zv. 6/1954, 44—65), ktorý posúva krízu feudálnej spoločnosti až do konca 16. stor. a do prvej polovice 17. stor., bezpochyby so zreteľom na medzinárodný ohlas anglickej bur-

žoáznej revolúcie. Hobsbawmov článok je iste podnetný a osvetľuje všeličo z problematiky „krízy feudalizmu“, lenže jeho posudky o strednej Európe sú založené na prekonanej literatúre a zostávajú pomocnou konštrukciou. Podobne všeobecnejšiu povahu má článok J. Polišíenského o povahe tridsaťročnej vojny (*The Thirty Years' War*, zv. 6/1954, 31—43), ktorý zhrnuje odinakiaľ známe autorove názory na vojnu ako mocenský konflikt, vyplývajúci z politickej krízy, podmienenej však hospodársko-sociálnym vývojom Európy 16. stor. Spresnenie zasluhuje najmä výklad o nerovnomernom vývoji európskych krajín v tomto období, ktorý je pre svoju stručnosť málo jasný. Priamo českým dejinám sú venované dva články R. R. Bettsa. V prvom z nich podal prehľad o problematike českého husitstva s vyzdvihnutím prác B. Mendla a Fr. Grausa (*The Social Revolution in Bohemia and Moravia in the Later Middle Ages*, zv. 2/1952, 24—31). Závažnejší je druhý článok, v ktorom sa Betts kriticky postavil k prácam J. Macka (vlastne len k popularizačnej práci *Husitské revolučné hnutie z roku 1952 a tézam Přehledu*), pokiaľ vykladajú husitské revolučné hnutie ako hnutie mestskej a vidieckej chudoby. Podľa Bettsovho názoru, známeho už z jeho staršej prednášky, vytlačenej v maďarskej Revue d'Histoire Comparée roku 1947, išlo o hnutie „stredných vrstiev“, mešťanstva a drobnej šľachty. Bettsov výklad, ktorý nie je natoľko vzdialený od Mackovho, ako sa sám nazdáva, je zatažený omylmi, vyplývajúcimi predovšetkým z nedostatočnej znalosti výsledkov práce, ktorá sa u nás vykonala v posledných rokoch na poli dejín 15.—16. stor. Bolo by iste vhodné, aby naši historici reagovali na Bettsov článok na stránkach Past & Present.

* * *

Nie je teda čudné, že iné časopisy, napríklad aj londýnska Slavonic and Eastern European Review, pokiaľ vôbec píšú o našich dejinách, obsahujú články, na ktorých je zjavné, že nové práce českých a slovenských historikov sú vo Veľkej Británii doteraz úplne neznáme.

Veľkou prekážkou, stojacou v ceste utužovaniu spolupráce s tými historikmi, ktorí majú vo Veľkej Británii úprimný záujem o nadviazanie pracovného styku, je skutočnosť, že sme sa v minulých dňoch málo starali o to, aby sme uverejňovali a jazykove sprístupňovali výsledky vlastnej vedeckej práce. Okrem cudzojazyčných résumé všetkých vážnejších prác a štúdií chýbajú najmä prehľadné štúdie o československých dejinách a o vzťahu Československa k jednotlivým krajinám západnej Európy. Neoceniteľnú službu by mohol vykonávať dávno sľubovaný historický časopis, vydávaný podľa vzoru Byzantinoslavík, písaný pre zahraničných čitateľov. Treba si konečne uvedomiť, že inak aj sympatizujúci čitateľ bude o nás informovaný západonemeckými Ostinstitutami a pracovníkmi, pôsobiacimi v inštitúciách, ktoré samy seba nazývajú v Londýne Free Czechoslovak Press, inde Czechoslovak Foreign Institutes, ale s Československom a s československou vedou už nemajú nič spoločného.